

מבט על פרשות השבוע ועל מועדי ישראל
מבעד לתיבות ולאותיות של לשון הקודש

חנן חסן

פרשת עקב

צִדְדֵי תַעֲשֶׂה לַמִּקְרָא - יַעֲקֹב

וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לִבְבְּכֶם - אִיךְ שָׁמִים עַל הַלֵּב ?

בפרשתנו שוכנת הפרשיה השנייה של קריאת-שמע, "וְהָיָה אִם שָׁמַע". גם את הפרשיה הזו, אנו אמורים לקרוא פעמיים ביום, שחרית וערבית אחרי הפרשיה הראשונה, "שָׁמַע יִשְׂרָאֵל", המופיעה בפרשת וַאֲתַחֲנֶנּוּ. בפרשיה השנייה יש גם מעין חזרה על חלקים מהפרשיה הראשונה. בפרשיה הראשונה התורה מצוה אותנו "וְאֶהְבֶּתְ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ..." ואילו בפרשתנו מצוה אותנו התורה "וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם". על דרך הפשט, יש מקום להבין שאם לוקחים את הדברים ברצינות, "אל תוך הלב", כי אז הלב משתנה לאהבה את הבורא יתברך וממילא ניתן לאהוב אותו "בכל הלב". דא עקא, שהתורה אינה מבקשת להכניס את הדברים אל תוך הלב, כי אם לשימם על הלב, "וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לִבְבְּכֶם". מה טיבה של מצוה זו ואיך ניתן לקיימה למעשה? ואם כבר אנו עוסקים במצוה זו, כדאי לבדוק גם מה פשר המילה 'לבב', ובמה שונה משמעותה מזו של המילה 'לב'?

כדי להשיב על השאלה ננסה לבחון את הדברים מתוך הקשרם. המצוה "וְשִׁמְתֶם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהַ עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם" היא רק ראשיתו של פסוק, שהמשכו עוסק במצוות התפילין, "וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם". מה הקשר שבין שני חלקי הפסוק? על דרך הנגלה, בא הצירוף ללמדנו באשר למקום בו עלינו לקשור את התפילין של יד. ואכן יש להטות את התפילין של יד קמעא פנימה לצד הגוף, שתהינה מכוונות "כנגד הלב". נראה, שהתפילין נועדו גם להשפיע על הלב. ומכיוון שהלב מצוי בתוך הגוף, ולא ניתן לכרוך סביבו את התפילין, ציוותה אותנו התורה לקשרם על יד שמאל "כנגד הלב", כמשפיעות על הלב. בגיליון הקודם התייחסנו לקשר שבין היד והעיניים. התפילין שעניינן חיבור (תפילה=חבור), כמו מחברות ביניהן. הפעם מצטרף לתמונה שחקן חדש – הלב – שכמו נשמט בפעם הקודמת. מהו הלב, מה שורש מהותו וכיצד הוא משתלב עם שני השותפים הנוספים במצוות התפילין?

מזווית הראיה הגשמית, הביולוגית, הלב הוא מעין "מנוע" פנימי של גוף האדם, העובד כמשאבה. מדובר בשריר המזרים דם וחיות לכל איברי הגוף. הלב פועם כל הזמן ללא ליאות. ומהי הפעימה? התכווצות המזרימה את הדם עם המזון והחמצן החוצה אל אב העורקים, וההתפשטות/הרפיה שלו השואבת אל תוכו את הדם החוזר מהגוף דרך הורידים (לצורך העשרתו מחדש במזון ובחמצן). ברוחני, מייצג הלב בעיקר את הרגש, את הבינה ואת האהבה. מדוע הוא קרוי לב וכיצד באים מאפיינים אלה לידי ביטוי בשמו? האות 'ל' היא מאותיות השימוש ומשמשת כ-'ל' המגמה. אדם הולך למקום מסוים, נותן חפץ למישהו, רוצה לעשות משהו מסוים. כל דבר שנע בכיוון מסוים, אל יעד מסוים, מתאים לקידומת 'ל' (שניתן לראות בה מעין קיצור של המילה אל). ואכן, הלב מצוי כל הזמן בתנועה, נע ומניע את כל מערכות הגוף ואינו נח אף לרגע. ניתן לראות באות 'ל' את ההתכווצות המשלחת את הדם, סם חיים אל כל תאי הגוף. ומייד אחר כך יש התפשטות, הגורמת למעין שיבה של הדם החוזר אל המרכז ממנו נשלח, התכנסות אל תוך חלל הלב, אל הבית המיוצג ע"י האות בית (=בית). ולא לחינם קרוי יסוד הצמיחה והחיות בשם לבלב (לב "בריבוע").

שתי האותיות המרכיבות את המילה 'לב' מלמדות גם על היותו קשור לפנימיות. האותיות כ' ו-'ל' הן האותיות הממוקמות במרכז האלף-בית והמרוחקות ביותר מהקצוות (מהחיצוניות). מבין שתיהן מרמזת ה-'ל' יותר על הלב מכיוון שלמרות שהלב מצוי במרכז של החזה, עדיין הוא נוטה מעט שמאלה, בדומה למיקומה של האות 'ל' באלף-בית. האות 'ב' לעומתה, היא האות הראשונה "שבתוך החומות" של האלף-בית (האותיות א' ו-'ת'), וגם כשמה - בית - מייצגת את הבית עם הקירות וקורות הגג הנותנים לבא אל תוכו את התחושה של כניסה פנימה הביתה.

מדוע מייצג הלב את מרכז הרגש? השורש ר.ג.ש, ממנו נגזר השם רגש, שייך למשפחה של שורשים בעלי הקידומת 'רג', כמו: רגז - במשמעות של רעד - "לִפְנֵי רָגְזָה אֶרֶץ רָעָשׁוּ שָׁמַיִם", או רגע - במשמעות של להרגיז ולהסעיר - "וְרָגַע הָיָם וַיִּהְיוּ גָלִיּוֹ". המשותף לשורשים אלה הוא תנועה סמויה יחסית, אגב השמעת קול שאף הוא נמוך. בכך דומה השורש ר.ג.ש גם לשורש ר.ח.ש (עד כדי לחש שרקני). ים רוגש, עדיין אינו סוער. הרגש וההתרגשות הנגזרת ממנו, מתייחסים להתפעלות, כלומר לתגובה להתרחשות מסוימת, לתנועה הנוולדת בפנים כתוצאה מדבר מה. ואין כמו הלב המתנועע כל הזמן מתחת לפני השטח, ופועם – משמיע דופק, וכאשר הוא חש במצב שאינו נכון, או במצב חריג המחייב התייחסות, הוא מביא זאת לידי ביטוי בהאצת הדופק ובהזרמה מוגברת של דם כדי לאפשר פעילות או התמודדות עם המצב החדש. לב אמיתי אמור להיות "לב רגש" (רגיש), עם קריאה נכונה של המצב, ונטייה לכיוון הנכון בהתאם. הדברים אמורים "להזיז לו", להניע אותו לעשייה, הוא אמור להיות אכפתניק.

מהו אם כן ה-לבב? כאשר מדובר בפעל השייך למשפחת השורשים הכפולים, הדבר מלמד בדרך כלל על פעולה שכמו חוזרת על עצמה ומתחזקת.במהותה. אם למשל, כל השורשים הפותחים באותיות 'פר' משמעותם חלוקה והפרדה, הרי שהשורש פ.ר.ר (ר' כפולה) מלמדת על משמעות של הפרדה חוזרת ונשנית עד כדי פירוים (במקום פירוק לחלקים גדולים יותר). הלבב מייצג אם כן את הפנימי שבפנימי, את המרכז ממש. לפי הרש"ר הירש, ניתן למצוא הקבלה למשמעות זו בשורש האח ל.פ.ף, שמשמעו כריכה חוזרת ונשנית של מעטה או בד מסביב לחפץ מסוים, פעולה שכמו "מפנימה" את החפץ יותר ויותר עם כל ליפוף נוסף.

ניתן לראות במילה **לֵב** צד אחר, הנובע **מכפל** האותיות, ובעיקר כאשר מדובר באות **ב' (=2 בגימטריא)**, המלמד לכאורה על **שְׁנִיּוּת**, על לב "**חצוי**", שחלקו נוטה לצד אחד וחלקו לצד השני. ואכן, ללב הפיזי שתי מגמות שכמו סותרות זו את זו, ההתכווצות וההתפשטות, השאיבה וההזרמה. כיוון זה עולה בקנה אחד עם פירושו של רש"י לצינוי "**וְאֶהְבֶּתְּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לִבְךָ**", המבאר "בשני יצריך". הכיצד? גם תכונות המוגדרות ככלל כשליליות, ניתן "לגייס" לצד הקדושה ולעבוד באמצעותן את הקב"ה. דוגמא מוכרת היא ממי שנגזר עליו להיות "שופך דמים", שעדיין יכול לממש את גורלו על צד הקדושה אם יהפוך למוהל, לשוחט, למנתח או אפילו ל"מחסל מקצועי" ביחידה ללוחמה בטרור. על דרך פנימיות, הכתוב כמו רומז לנו שעלינו לעשות זאת עם כל ה**לֵב**, עם שני הצדדים שבו. עלינו לשמש כצינור וליתר דיוק כמשאבה. עלינו להפוך את עצמנו לכלי קיבול גדול של תורה ואלוקות, ולבנות בתוכנו רצון גדול לקבל אורות אלוקיים. מאידך, אורות אלה אינם אמורים להישאר אצלנו בכספת. עלינו להביא אותם לידי ביטוי, להאיר באמצעותם לאחרים, להפיץ את האור שבהם. בקבלה קוראים ליחס זה שבין קבלה לנתינה, "רצון לקבל על מנת להשפיע".

ומדוע עושה הכתוב שימוש דווקא בלשון **על**, "וְשָׂמַתְּ אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהִים **עַל לִבְכֶם**", ולא "**בְּלִבְכֶם**", כפי שמן הראוי היה לומר, לכאורה? כאן עלינו להבין שה**לֵב** כפי שאמרנו לעיל כמו מלופף בכיסויים שונים שאינם בהכרח מיטיבים איתו או מגינים עליו. לפעמים מדובר בשכבות שומן מסוכנות החוסמות ומְצַרֵּות את זרימת הדם, ולפעמים בקליפות דמויות שריון, המקשות על חדירתם של הבנות ואורות חדשים. ופעמים שהלב צר מהכיל, ולמרות שהאדם משתדל ולומד עדיין הוא חש שאינו מבין, שליבו מלא וסתום ואין בו מקום פנוי כדי לקלוט את הדברים ולשכנם בליבו. במקרים כאלה הלומד עלול לדחות את הדברים, בטענה שהם אינם מובנים לו וממילא אין טעם להחזיק בהם.

בראשית לימודי אצל הצדקת ימימה ז"ל, היא העירה לי על כך שבמסגרת הלימוד אני דוחה במחשבתי, כל דבר שאינו עובר אצלי את מבחן ההיגיון. כאשר שאלתי אותה אם אין זו הגישה המיטבית, השיבה לי, שגם ההיגיון עצמו מוגבל. "האם נכון יותר בעבורי לעשות שקר עם עצמי, ולקבל דברים שאינם עוברים את מבחן ההיגיון שלי?" שבת ושאלתי. ואז הבהירה לי הצדקת, שיש הבדל משמעותי בין "לקבל" ובין "לא לדחות". במקום לדחות את הדברים כלא נכונים, מוטב לומר "אני לא מבין את הדברים". כאשר דוחים מיידית את הדברים הם הולכים לאיבוד, אך כאשר "לא דוחים", מגלים שעם הזמן, דברים שלא עברו את מבחן ההיגיון שלנו, הופכים להיות פתאום נכונים וברורים בעבורנו כשמש בצהרים. רק לאחר זמן קישרתי את דבריה של הצדקת עם הפסוק שלנו, שכמו בא לומר לנו במרומז, אף אם דברי התורה אינם מובנים לכם, "ואינם מצליחים" להיכנס לליבכם ולבינתכם, אל תשליכו אותם מלפניכם. שימו את הדברים "**עַל לִבְכֶם**". ואם יש עוד דברים כאלה, שימו גם אותם על לבבכם. ואז, ברגע של חסד, כמו בהפריה של ביצית, הלב כמו נפתח מלמעלה וברגע אחד קטן, כל הדברים שהמתינו שם למעלה "בביודעם", נמצאים כבר בתוך הלב, ברורים ומובנים, עד כדי כך, שקשה לנו להבין איך יכולנו פעם, לחשוב אחרת.

לִירְאָה אֶת ה'... וְלִאֲהָבָה אֹתוֹ – איך מחברים ביניהן?

פרשתנו מגלה לנו, "מֵה ה' אֱלֹהֶיךָ שֵׂאל מַעֲמֶךָ כִּי אִם לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ... וְלִאֲהָבָה אֹתוֹ". כלומר, שעל כל יהודי לירא את הקב"ה וגם לאהוב אותו, שתי מידות שבדרך כלל אינן שלובות זו בזו. היראה (=רְאִיָּה) השכלית, המבוססת על חישובי כדאיות בהתחשב בסיכון הכרוך ב-"אם לא תִשְׁמְעוּ" ולעומתה האהבה הרגשית, המסוגלת להתחבר בלב שלם מבעד למגבלות השכל וההיגיון. בספר תיקוני זוהר כתוב "אהבה ויראה, תרין גדיפין. אורייתא ומצוות בלא דחילו ורחימו לא פרחו לעילא", כלומר שהאהבה והיראה, נמשלות לכנפיים של עוף, שרק שיתוף פעולה מתואם ביניהן, מאפשר לו לעוף. כלומר שעבודת ה' אמיתית מחייבת שיתוף וחיבור של המוח עם הלב, של השכל עם הרגש, חיבור שמסוגל להעלות את עבודתו של האדם כלפי מעלה. מצוות היראה בנויה בדרך כלל על היגיון ואילו מצוות האהבה בנויה יותר על הרגש, "ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך". זאת אומרת, שמוח והלב חייבים להיות שותפים ומקושרים בלימוד התורה ובקיום המצוות.

ראשו של העובר גדול הוא, וגם גופו רחב, אך כלל שגור בפיהן של המיילדות שאם ראשו של העובר יצא אז גם הגוף יוכל לצאת. ובלשון חז"ל "גופא בתר רישא אזיל" – הגוף הולך אחר הראש. אלא מאי, שבין הראש ובין הגוף ממוקם ה**צוואר**, ששמו ניתן לו בשל היותו **צר**. מיצרי הצוואר מייצגים בפנימיות את בעיות התקשורת שבין המוח והלב, "קווי תקשורת" המתנתקים מידי פעם. חסימות כאלה ואחרות, גורמות לאדם לעבוד חלילה רק עם השכל או רק עם הרגש וכידוע לכל, ציפור אינה יכולה לעוף באמצעות כנף אחת בלבד, או כאשר שתי הכנפיים אינן מתואמות. התפילין של ראש ממוקמות כנגד המוח הקר, ההגיוני והאנליטי, ואילו התפילין של יד הן כנגד הלב החם וה**רָגֵשׁ**, ובכך התפילין משמשות, לדברי הרב ארמוני שליט"א, מעין טלפון אלחוטי בין הראש והלב, המאפשרים להם להתחבר באמצעות תדר משותף, להתגבר על מיצרי הגרון, ולהתגבר על החסימות שביניהן.

דבר חסידות

בנשמתו של כל יהודי יש ניצוץ מנשמת מלך המשיח. מזה מובן גם לאידך, שנשמתו של מלך המשיח מיוסדת ובנויה על נשמותיהם של כל אחד ואחד מישראל, מאיזה שבט שהוא, ומבלי הבט על מצבו הרוחני. עצם מציאותו של יהודי קשורה עם מלך המשיח. (מגולה לגאולה – שיחה של הרבי מליובאוויטש)

שבת שלום ומבורך

10/11

אם ברצונך לקבל את הגיליון במייל או במסרון, פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-569-9691.